

Мороз Юлія*д.е.н., проф.**Державний університет «Житомирська політехніка»*
<https://orcid.org/0000-0002-9507-711X>**Механізм забезпечення управління економічною безпекою в умовах динамічних і структурних змін розвитку національної економіки України**

У дослідженні визначено, що національним інтересам України відповідає сталий розвиток національної економіки, інтеграція в Європейський економічний простір, розвиток рівноправного, взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами. Виділено, що важливе місце в безпековому напрямі займають виклики, пов'язані з збройною агресією росії. Проаналізовано зміст такої категорії як «економічна безпека» та розглянуто існуючі підходи до її визначення. Подано бачення, що сутність економічної безпеки можливо представити як стан захищеності самодостатнього розвитку країни, при якому гарантуються стійке зростання економічних показників, ефективне задоволення потреб населення, захист інтересів держави на національному і міжнародному рівнях шляхом успішної реалізації завдань фінансової, виробничої, зовнішньоекономічної, інвестиційно-інноваційної та макроекономічної безпеки.

Здійснено системний фрагментарний аналіз основних показників, що характеризують економічну безпеку України. Зазначено, що показники всіх основних складових економічної безпеки залишаються низькими, зберігають високі ризики прояву масштабних дестабілізаційних явищ у розвитку економіки в довгостроковій перспективі. Запропоновано чинники для поліпшення рівня економічної безпеки України в умовах військової агресії росії та відбудови України в післявоєнний період.

Ключові слова: національна безпека; економічна безпека; національна економіка; зміни; економічні показники; інвестиції; експорт; імпорт.

Постановка проблеми. Кожна держава зіштовхується з безліччю загроз в різних формах прояву. Для України загрози національній безпеці значно зросли після повномасштабного військового вторгнення росії. Ці загрози мають цілу низку вимірів, зокрема катастрофічний спад економіки, руйнування інфраструктури, зменшення валового нагромадження необоротних активів, звуження експортних можливостей, неможливість залучення іноземних інвестицій, високий рівень тіньової економіки, величезний бюджетний дефіцит, зростання інфляції, демографічна складова, надто високий рівень зовнішніх боргових зобов'язань, політична нестабільність та екологічні проблеми внаслідок бойових дій.

Основне завдання держави, не вирішувати такі проблеми, а запобігати негативним зовнішнім і внутрішнім впливам на її ефективне функціонування.

При цьому, виникає необхідність у розробці організаційно-економічних механізмів забезпечення безпеки управління змінами, що відбуваються в державі, заснованих на загальних принципах і критеріях оцінки стану її самодостатнього розвитку. Ці принципи і критерії дозволяють виявити й усунути можливість загроз та виробляти стратегічні рішення, що забезпечують безпеку управління державою.

Постійні структурні зміни чинників розвитку національної економіки та потреба ухвалення ефективних управлінських рішень актуалізують дослідження щодо створення надійної та забезпеченою всіма необхідними інструментами захищеності державних інтересів.

Визначення стану складових елементів економічних загроз, особливо в сьогоденні умовах російської агресії, має важливе значення, оскільки дозволяє своєчасно вжити заходів до збереження в довгостроковій перспективі показників економічної незалежності, стабільності та рівня самодостатнього розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спираються автори. Суттєвий внесок у вивчення питання економічної безпеки зробили дослідження: Бінько І.Ф., Варналій З.С., Вінчук М.В., Гордієнко Т.М., Горячева К.С., Єрмошенко М.М., Жаліло Я.А., Наконечна Н.В., Попадинець Н.М., Сухоруков А.І., Третяк В.В., Шлемко В.Т., які обґрунтували підходи щодо сутності, значення і складових категорії економічної безпеки.

Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. визначають економічну безпеку держави як стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до загроз [32]. Варналій З.С. характеризує економічну безпеку як складну інтегральну категорію заходів, спрямованих на збалансоване і стабільне зростання економіки держави [3]. Жаліло Я.А. розкриває суть економічної безпеки через складну багатofакторну категорію, що характеризує спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення країни [7]. Колектив авторів під редакцією Сухорукова А.І.

розкриває категорію економічна безпека як здатність країни генерувати позитивні зрушення в національній економіці протистояти зовнішнім економічним загрозам [27]. Єрмошенко М.М. та Горячева К.С. визначають економічну безпеку як стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованою стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [6]. Вінічук М.В. та Наконечна Н.В. подають розуміння економічної безпеки як стан розвитку економіки, за якого гарантується стабільність національної економіки і безпеки держави [4].

Наукові праці зазначених вчених мають велику наукову і практичну значимість, вони створюють надійну теоретичну базу для подальших досліджень.

Найбільш активними вітчизняними дослідниками визначальних проблем економічної безпеки в контексті існування і розвитку України як суверенної держави в останні роки (2020–2023) були: Бандурка О.М. [2], Молдован О.О. [16], Москвін Б.Ю. [17], Правдивець О.М. [19], які продовжують удосконалювати визначення поняття економічної безпеки і звертають увагу на формування її викликів і загроз.

Проте, якщо в економічній теорії поняття економічна безпека знайшло широке застосування, то на законодавчому рівні це поняття не закріплено. Визначення цього поняття знайшло своє відображення в методичних рекомендаціях та було розглянуто стосовно сфери кооперації.

Наведений вище огляд суто різних формулювань поняття «економічна безпека» на рівні держави свідчить, що в економічній науці і практиці поки що немає однозначного визначення категорії «економічна безпека» та її складу. Щодо визначення поняття економічної безпеки держави на законодавчому рівні, то тут також є невирішені проблеми. Окрім того, дослідники нечітко вирішують проблеми впливу ризиків і загроз на стан економічної безпеки та побудови комплексного механізму її управління на рівні держави і територіальних громад, що дуже важливо в умовах структурних змін в національній економіці, які спричинені військовою агресією росії.

Метою статті є аналіз поняття «економічна безпека» та виділення основних загроз і динамічних структурних змін розвитку національної економіки у контексті економічної безпеки держави в умовах військової агресії росії проти України.

Викладення основного матеріалу. Питання забезпечення національної безпеки в умовах військової агресії росії проти України набувають першочергового і нового значення. Однією з важливих складових і підгрунтя формування системи національної безпеки є економічна безпека.

Вперше термін економічна безпека як складова частина національної безпеки, її фундамент і матеріальна основа був застосований в практиці управління державою Ф. Рузвельтом у програмах виходу з Великої депресії США в 1933–1937 рр. Економічна безпека розглядалася як рівновага та стійкість економіки.

Вже в 1944 р. Ф. Рузвельт оцінював економічну безпеку в контексті існування економічних прав, щодо гідного житла, доброї освіти, соціального захисту, розумного доходу в обмін на створену продукцію та достатнього рівня зайнятості населення. А в 1947 р. в США був ухвалений Закон «Про національну безпеку», в основі якого лежали завдання економічної безпеки.

У подальшому ці питання розглядалися в працях американських вчених Дж.Кеннана, Г.Моргентау, які вбачали економічну безпеку у зміцненні конкурентоспроможності національного виробництва, дотримання торговельних переваг на світових ринках, а також захистів інтересів держави в технологічних сферах, а також японським вченим С. Окіта, який в економічній безпеці визначав поведінку держави, за якої країна не мала б ворогів, шляхом сприятливих умов для імпорту, зміцнення національної валюти і розвитку стратегічної інвестиційної політики.

В 1985 році термін «економічна безпека» був офіційно визнаний на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, де була ухвалена резолюція про міжнародну економічну безпеку. В ній було визначено, що світовій спільноті необхідно сприяти забезпеченню міжнародної економічної безпеки з метою соціально-економічного розвитку та прогресу кожної країни. На 42-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була ухвалена Концепція міжнародної економічної безпеки.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН було ухвалено нові орієнтири світового розвитку та прийнято підсумковий документ «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [35] і затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань. Цей документ був спрямований на те, щоб покінчити з бідністю та економічною нерівністю, захистити планету і забезпечити мир та процвітання для всіх людей у світі.

У 2019 році Президент України своїм Указом [24] підтримав ухвалені ООН Цілі сталого розвитку та визначив необхідність їх досягнення з урахуванням специфіки розвитку України, викладеної у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна». Таким чином, на державному рівні Цілі сталого розвитку закріплено у якості орієнтирів для розроблення програмних та прогнозних документів.

В Україні поняття економічної безпеки в контексті як гаранта економічної самостійності держави та її конкурентоспроможності було визначено у Декларації про державний суверенітет України в 1990 р. [5].

Конституцією України [10] поняття «економічна безпека» було введено у нормативну лексику та визначено, що забезпечення економічної безпеки є найважливішою функцією держави.

У 1997 р. Верховна рада України ухвалила Постанову про концепцію (основи) державної політики національної безпеки України [20], де пріоритетним напрямом в сфері економіки вважалося створення самодостатньої соціально-орієнтованої ринкової економіки, а напрямками досягнення цієї цілі визначалося: недопущення незаконного використання бюджетних коштів, контроль за експортно-імпортними операціями та боротьба з протиправною діяльністю в сфері економіки.

У 1998 р. була розпочата робота з розробки Стратегії забезпечення економічної безпеки України і Національної програми забезпечення економічної безпеки України до 2005 р. [23], що спонукало до активізації наукових досліджень у цій сфері.

У 1999 р. вченими-економістами ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» було розроблено Концепцію економічної безпеки України, де економічна безпека розглядалася як спроможність національної економіки мати свій вільний, незалежний розвиток та утримувати стабільність громадянського суспільства та його інститутів [11].

Економічна безпека в контексті створення конкурентоспроможної соціально-орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення на законодавчому рівні була у 2003 р. визнана пріоритетом національних інтересів України [8]. Основними напрямками державної політики з питань економічної безпеки було визначено: стале економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки; вдосконалення антимонопольної політики; подолання «тінізації» економіки; забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери; здійснення виваженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень; поглиблення інтеграції у європейську і світову економічну систему.

З метою визначення рівня економічної безпеки України Міністерство економіки України в 2007 р. розробило Методику [12], де вперше на державному рівні було визначено значення терміну «економічна безпека», її складові за окремими видами, перелік їх показників-індикаторів, а також розпочато розрахунок інтегрального показника рівня економічної безпеки України.

У цей період розробка концептуальних підходів до економічної безпеки була здійснена на галузевому рівні у сфері споживчої кооперації України [21]. Головною метою системи економічної безпеки споживчої кооперації було забезпечення стійкого функціонування суб'єктів господарювання, запобігання загрозам їх безпеці та недопущення втрати прав власності на майно.

У 2013 р. було розроблено нову редакцію Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [15], у яких уточнено значення терміну «економічна безпека», визначено 9 її складових і понад 130 окремих індикаторів, встановлено діапазон характеристичних значень кожного показника та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому, а також розпочато оприлюднення здійснених розрахунків (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка рівня інтегрального показника економічної безпеки України та його складових за видами безпеки

Види економічної безпеки	Роки										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробнича	50	55	49	49	51	47	58	59	58	57	54
Демографічна	47	56	45	46	45	43	46	40	41	39	40
Енергетична	35	32	34	39	47	45	58	54	53	49	49
Зовнішньоекономічна	35	31	24	29	32	33	35	36	36	40	44
Інвестиційно-інноваційна	33	34	36	35	30	33	30	30	31	31	31
Макроекономічна	38	48	39	39	33	30	38	37	40	45	43
Продовольча	90	92	93	86	94	92	92	91	90	89	85
Соціальна	57	59	64	62	57	55	56	59	59	60	59
Фінансова	42	47	47	50	40	35	38	40	45	42	40
Інтегральний показник рівня економічної безпеки	46	49	46	47	45	44	48	48	49	49	48

Джерело: [9]

Оцінка рівня економічної безпеки вимірюється від 0 до 100 % та ділиться на 5 інтервалів (рівнів): абсолютно небезпечний (0); критичний (до 20); небезпечний (20–40); незадовільний (40–60); задовільний (60–80); оптимальний (80–100).

Як свідчать показники таблиці 1, протягом 2010–2020 років стан економічної безпеки України оцінювався як незадовільний, за винятком продовольчої безпеки, а за окремими складовими – небезпечний, особливо в інвестиційно-інноваційній сфері.

І нарешті, у 2021 р. Президент України на виконання Рішення Ради національної безпеки і оборони України затвердив «Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» [26], спрямовану на стале нарощування конкурентоспроможності економіки України, поступове зміцнення економічної стійкості та невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз.

У цілому, економічна безпека України стала оцінюватися п'ятьма складовими і системою індикаторів з 35 показників, кожному з яких визначено критичні межі і значення цільового орієнтира.

Проведений нами аналіз стану забезпечення оцінювання та контролю економічної безпеки розвитку України надав можливість виокремити декілька основних причин, якими можна пояснити низьку результативність моніторингу економічної стійкості та прогресу у досягненні цільових орієнтирів за індикаторами основних складових економічної безпеки.

По-перше, це пов'язано з відсутністю визначення змісту поняття «економічна безпека» на законодавчому рівні (табл. 2) та різноманітністю його дефініцій серед вчених-економістів.

Таблиця 2

Сутнісна характеристика поняття економічної безпеки в законодавчому полі України

Зміст поняття «економічна безпека» у законодавчому полі України		
Методика розрахунку рівня економічної безпеки України (втратила чинність) [12]	Концепція економічної безпеки споживчої кооперації України [21]	Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [15]
Стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави	Стан захищеності суб'єктів господарювання від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних господарських інтересів та цілей статутної діяльності	Стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання

У сучасних дослідженнях поняття економічна безпека визначається як спроможність національної економіки зберігати стійкість та невразливості до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі, стале та збалансоване зростання – важливі критерії оцінювання якісних параметрів національної економіки, стратегічної ефективності економічної політики держави в економічній сфері [1].

В цілому економічна безпека держави характеризується системою понять, основними з яких є: чинники; об'єкти; суб'єкти; загрози; збитки; критерії і показники; стратегії; заходи забезпечення безпеки.

Здійснивши контент-аналіз наведених понять і думок вчених щодо визначення поняття економічна безпека, можливо зробити висновок, що категорія економічна безпека повинна характеризуватися виходячи зі складових і показників-індикаторів її оцінювання.

Реальний стан та рівень економічної безпеки характеризується системою показників за фактичними даними та визначеними для оцінювання нормативами, стандартами та еталонами, до яких треба наближатися державі. Для оцінювання стану економічної безпеки значення має не так система показників, як їхні фактичні значення, що за умови недосягнення порогової, тобто граничної їх величини, будуть загрожувати економічній безпеці.

Зважаючи на викладене вище, в цілому сутність економічної безпеки можливо представити як стан захищеності самодостатнього розвитку країни, при якому гарантуються стійке зростання економічних показників, ефективне задоволення потреб населення, захист інтересів держави на національному і міжнародному рівнях шляхом успішної реалізації завдань фінансової, виробничої, зовнішньоекономічної, інвестиційно-інноваційної та макроекономічної безпеки.

По-друге, оцінювання динаміки рівня економічної безпеки України ускладнюється зміною її структурних складових щодо видів безпеки (табл. 3), переліку індикаторів за кількістю і складом та методикою їх розрахунку, а також відповідальних суб'єктів за проведення аналітичних досліджень.

Структурна характеристика економічної безпеки за видами безпеки

Види безпеки			
Методика розрахунку рівня економічної безпеки України (втратила чинність) [12]	Концепція економічної безпеки споживчої кооперації України [21]	Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [15]	Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року [26]
Макроекономічна Зовнішньоекономічна Інвестиційна Науково-технологічна Енергетична Виробнича Демографічна Соціальна Продовольча Фінансова (бюджетна, валютна, грошово-кредитна, боргова, страхового ринку, фондового ринку)	Макроекономічна Фінансова Зовнішньоекономічна Інвестиційна Науково-технологічна Енергетична Виробнича Демографічна Соціальна Продовольча	Виробнича Демографічна Енергетична Зовнішньоекономічна Інвестиційно-інноваційна Макроекономічна Продовольча Соціальна Фінансова (банківська, небанківського фінансового ринку, боргова, бюджетна, валютна, грошово-кредитна)	Фінансова Виробнича Зовнішньоекономічна Інвестиційно-інноваційна Макроекономічна

Відповідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 р. вона потребує нової методики щорічної оцінки стану економічної безпеки і рекомендацій щодо постійного моніторингу економічної стійкості держави, розробку яких повинні забезпечити Національний інститут стратегічних досліджень та Національна академія наук України [26].

На даний час така методика і рекомендації відсутні, а інформація про рівень економічної безпеки України, починаючи з 2021 р. узагалі стала недоступною.

Необхідність оцінювання рівня економічної безпеки набуває особливого значення в умовах різкого розширення та посилення потужності загроз зумовлених повномасштабною агресією росії проти України. Економічна безпека України значно погіршується з переходом російської агресії у форму затяжної війни на виснаження, втратою критичної інфраструктури, значним зменшенням фінансових резервів у населення, бізнесу, держави і територіальних громад, наростанням економічних структурних диспропорцій, що формуються у воєнний період, використання ворогом гібридних інструментів впливу на національну економіку.

Стан економічної безпеки України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення росії дуже складний. Найважливішими загрозами економічній безпеці у сфері кількісного якісного розвитку діючих суб'єктів господарювання є унеможливлення здійснення економічної діяльності на значних територіях, небезпеки та невизначеності у функціонуванні логістичних маршрутів, неможливості ефективної диверсифікації господарських процесів унаслідок географії ведення бойових дій.

У межах проведеного дослідження за наявними офіційними показниками було актуалізовано, визначено та оцінено виклики і загрози від динамічних і структурних змін показників, що фрагментарно представляють 5 складових компонентів економічної безпеки та дозволяють сформулювати уявлення про характер впливу війни на економічну безпеку України (табл. 4–6).

Таблиця 4

Динаміка змін основних економічних показників розвитку національної економіки, що забезпечують економічну безпеку України

Показник	Рік		Відхилення	
	2021	2022	+, -	%
1	2	3	4	5
1. ВВП України:				
• номінальний				
✓ млрд грн	5459,6	5191,0	-268,6	4,9
✓ млн дол. США	199770	160500	-39270	19,7
• реальний, млрд грн	4363,6	3865,8	-497,8	11,4

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5
2. Структура ВВП за кінцевим споживанням, млрд грн:				
• споживчі витрати	4766,6	5408,2	641,6	13,5
• валові нагромадження	754,4	654,6	-99,8	13,2
• експорт	2224,7	1840,6	-384,1	17,3
• імпорт	-2286,1	-2712,3	426,2	18,6
3. Зовнішній державний та гарантований державою борг України, млн дол. США	57197,0	71398,6	14201,6	24,8
4. Валовий зовнішній борг України, млн дол. США	129711,0	131998,0	2287,0	1,8
5. Дефіцит Зведеного бюджету України, млрд грн	182,2	846,9	664,7	3,6 р.
6. Обсяг реалізованої продукції суб'єктами господарювання всього, млрд грн:	15240,1	11485,9	-3754,2	24,6
• підприємства	13867,1	11399,0	-2468,1	17,8
• фізичні особи-підприємці	1373,0	86,9	-1286,1	93,7
7. Капітальні інвестиції підприємств, млрд грн	545,2	344,3	-200,9	36,8
8. Створені фінансові результати до оподаткування підприємствами, млрд грн:				
• прибуток	1352,1	1010,1	-342,0	25,3
• збиток	232,8	964,0	731,2	3,1 р.
• сальдо	1119,3	46,1	-1073,2	95,9
• процент збиткових підприємств	26,7	33,9	7,2	x
9. Фінансова стійкість (кредитоспроможність) бізнесу, %	29,2	27,1	-2,1	x

Джерело: сформовано на основі [25]

Таблиця 5

Фрагмент показників структурних змін
експортно-імпортних операцій за окремими видами товарів, %

Назва товарів за УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
II. Продукти рослинного походження	22,8	30,5	31,6	2,9	3,5	3,3
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	10,3	13,5	15,3	0,6	0,5	0,4
IV. Готові харчові продукти	5,6	5,7	8,6	4,9	4,8	5,1
V. Мінеральні продукти	12,4	9,8	6,8	20,5	23,7	17,2
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	4,1	2,9	2,4	13,4	11,2	12,0
IX. Деревина і вироби з деревини	2,9	4,3	4,4	0,6	0,4	0,3
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	23,5	13,6	11,2	6,0	4,7	5,3
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	7,7	8,5	7,7	19,5	16,6	17,6
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	1,0	0,8	0,9	10,4	10,2	12,1

Джерело: сформовано на основі [25]

Таблиця 6

Розподіл прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в Україні, млн дол. США

Вид економічної діяльності	Надходження		Залишки			
	2021	2022	роки		відхилення	
			2021	2022	(-)	%
1	2	3	4	5	6	7
Сільське, лісове та рибне господарство	1127,8	378,3	3003,9	2792,4	211,5	7,0
Промисловість	4039,5	-1655,4	28747,5	21339,8	7407,7	25,8
Будівництво	74,1	-166,0	1169,9	811,0	358,9	30,7
Оптова та роздрібна торгівля	656,7	680,1	10187,9	8324,8	1863,1	18,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	165,9	159,6	2171,7	1802,8	368,9	17,0

Закінчення табл. 6

1	2	3	4	5	6	7
Організація харчування	38,3	-40,6	342,6	273,5	69,1	20,2
Інформація та телекомунікації	-2,1	570,5	2910,4	2759,2	151,2	5,2
Фінансова та страхова діяльність	644,6	1 078,9	5945,4	3860,6	2084,8	35,1
Операції з нерухомим майном	347,3	-281,8	5031,1	3728,6	1302,5	25,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	-37,8	-57,2	1810,7	1311,9	1498,8	27,5
Освіта	1,1	-	24,8	17,8	7,0	28,2
Охорона здоров'я	29,8	-22,6	200,5	148,3	52,2	26,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	8,9	10,6	189,4	165,5	23,9	12,6
Всього	7320,0	556,9	65746,8	50986,7	14760,1	22,4

Джерело: сформовано на основі [25]

Як свідчать показники основних змін в 2022 р. через агресію росії українська економіка зазнала найбільших втрат за часів своєї незалежності. Війна стала викликом для української економіки та змушує власників змінювати формат роботи. При цьому, не дивлячись, що хтось припинив свою діяльність, дехто тимчасово призупинив роботу, але значна кількість українців створила свій бізнес та забезпечує робочі місця. Найбільша проблема українських суб'єктів господарювання під час війни – це потреба в інвестиціях.

На скорочення ВВП України в 2022 р. порівняно з 2021 р. на 39,3 млрд дол. США або 19,7 % значно вплинули показники активності бізнесу щодо спаду обсягів реалізованої продукції (24,6 %), погіршення результативних показників підприємств – збитки збільшилися на 731,2 млрд грн. (в 3,1 рази). Паралельно з цим, погіршилася і так невелика фінансова стійкість підприємств.

Головне, що підриває економічну безпеку України – це збільшення зовнішнього державного боргу, дефіцит зведеного бюджету та значне зменшення капітальних інвестицій держави і бізнесу. Обсяг валового зовнішнього боргу України в період війни зріс на 23 млрд дол. США.

У 2023 році експорт продукції України продовжував знижуватися і порівняно з 2022 р. зменшився на 18,7 %, а 2022 р. порівняно з 2021 р. на 35,2 %. У структурі експорту найбільший спад відбувся мінеральних продуктів та недорогочінних металів та виробів з них. Основним фактором зменшення вартості експорту при збільшенні фізичних обсягів стали ціни. Як приклад, середньоарифметична ціна за 1 тону кукурудзи з України сягала 188 дол. США проти середньої світової ціни у 227 дол. США.

Вплив повномасштабної війни різко погіршив становище в зовнішній інвестиційній сфері. Іноземні інвестори значно зменшили свою участь у розвитку економіки України. Але, незважаючи на військову агресію, в Україні чисельність зареєстрованих суб'єктів господарювання має позитивну тенденцію в динаміці. За період військових дій, загальна їх величина зросла на біля 300 тис. одиниць або 10,3 %. Тим часом, в Польщі українці за 2022–2023 роки зареєстрували понад 48 тис. індивідуальних компаній. Проте, кількість діючих суб'єктів господарювання в 2022 р. зменшилася в цілому на 223,7 тис. одиниць або 11,5 %, з них підприємств – на 108,9 тис. одиниць або 29,4 %, фізичних осіб-підприємців – на 114,8 одиниць або 7,2 %.

В якості головних сприятливих чинників для поліпшення рівня економічної безпеки України можливо запропонувати такі:

- заміна частини сировинного експорту продажем закордон та постачанням на внутрішній ринок переробленої продукції з великою доданою вартістю;
- допомога з боку держави щодо забезпечення економічної спроможності українських підприємств, особливо в питаннях доступу до фінансів та пошуку ринків збуту в контексті діяльності Ради з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану [22] та започаткування Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні»;
- потужна державна політика підтримки зайнятості з пріоритетом у бізнесі, що працює на обороноздатність країни;
- інтегрований розвиток територій, де розміщують релоковані підприємства з метою усунення логістичних проблем та формування регіональних виробничих кластерів;
- створення ефективної системи інструментів боротьби зі злочинами в економічній сфері, зменшення рівня непрацюючих кредитів, активізація розвитку національного фондового ринку та мінімізація ризиків інвестиційно-інноваційної діяльності;
- здійснення структурних змін щодо розвитку пріоритетних видів економічної діяльності на циркулярній основі;
- повернення до України з-за кордону громадян України, які вимушено виїхали з країни раніше, їх готовність включення у розвитку бізнесу;
- наукове супроводження та розробка методики і рекомендацій щодо моніторингу рівня економічної безпеки України зі сторони вчених-економістів Національної академії наук України.

Для ефективної реалізації цих чинників державна стратегія економічної безпеки повинна бути орієнтована на реальний час безпеки військових дій на території України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, підбиваючи підсумки проведеного дослідження, незважаючи на невелику динамічну базу порівняння, варто зазначити, що підтримка належного рівня економічної безпеки України в умовах повномасштабних військових дій росії залежить від безлічі факторів, зокрема, скільки ще триватиме війна, чи збережеться фінансова підтримка партнерів, яка буде активність та ефективність бізнесу. Ймовірно, до самого завершення бойових дій ситуація в економіці залишатиметься напруженою.

Оцінюючи наявний ресурсний потенціал України, перспективи економічної безпеки держави можна визначити як оптимістичні. Подолання основних загроз та ризиків, які виникають для економічної безпеки України можливо, за рахунок стабілізації фінансових, виробничих, зовнішньоекономічних, інвестиційно-інноваційних та макроекономічних показників розвитку національної економіки. Перспективами подальших розробок в даному напрямі є необхідність удосконалення системи індикаторів для визначення рівня економічної безпеки в умовах відбудови України після війни з росією.

Список використаної літератури:

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану / Інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://miss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>.
2. Бандурка О.М. Економічна безпека України: виклики та загрози / О.М. Бандурка // Економічна безпека держави в контексті національних інтересів : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 23 квіт. – Харків : ХНУВС, 2021. – С. 16–18.
3. Економічна безпека : навч. посіб. / З.С. Варналій, П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул та ін. – Київ : Знання, 2009. – 647 с.
4. Вінічук М.В. Економічна безпека держави: соціально-економічний вимір : навч. посібн. / М.В. Вінічук, Н.В. Наконечна. – Львів : Ліга-Прес, 2017. – 322 с.
5. Декларація про державний суверенітет України : Відомості Верховної Ради УРСР ; від 16.07.1990 № 55-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
6. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева. – Київ : Національна академія управління, 2010. – 232 с.
7. Жаліло Я.А. До формування категоріального апарату науки про економічну безпеку / Я.А. Жаліло // Стратегічна панорама. – 2004. – № 3. – С. 97–104.
8. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>.
9. Інформація щодо інтегрального показника економічної безпеки України / Лист Міністерства економіки України від 03.10.2021 р. № 3032-05/48176-09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dostup.pravda.com.ua/request/93135/response/341539/attach/3/0.pdf?cookie_passthrough=1.
10. Конституція України / Відомості ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Концепція економічної безпеки України / кер. проекту В.Гець ; Ін-т екон. прогнозування НАН України. – Київ : Логос, 1999. – 56 с.
12. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 (втратив чинність) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text>.
13. Методичні рекомендації щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 24.03.2015 р. № 286 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text>.
14. Методичні рекомендації щодо прогнозування наслідків та оцінки впливу на стан економічної безпеки держави приватизації деяких категорій підприємств : Наказ Міністерства економіки України від 29.05.2009 № 518 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0518665-09#Text>.
15. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
16. Молдован О.О. Формування категоріального апарату науки про економічну безпеку: сучасний зріз / О.О. Молдован. – Стратегічна панорама. – 2021. – № 1–2. – С. 94–105.
17. Москвін Б.Ю. Економічна безпека фінансових інституцій в умовах воєнного стану в Україні / Б.Ю. Москвін // Економіка і організація управління. – 2022. – № 2 (46). – С. 110–119.
18. Попадинець Н.М. Основні чинники забезпечення економічної безпеки України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. ; відп. ред. В.С. Кравців ; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». – 2016. – Вип. 2 (118). – С. 20–23.
19. Правдивець О.М. Економічна безпека, як найвища функція держави / О.М. Правдивець // Вчені записки Університету «КРОК». – 2022. – № 2 (66). – С. 40–43. DOI: 10.31732/2663-2209-2022-66-40-43.
20. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 р. № 3/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
21. Про Концепцію економічної безпеки споживчої кооперації України : Постанова Укоопспілки від 12.11.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0007626-08#Text>.
22. Про Раду з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану : Указ Президента України від 26.01.2024 № 30/2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30/2024#Text>.

23. Про склад робочої групи з розроблення проектів Стратегії забезпечення економічної безпеки України та Національної програми забезпечення економічної безпеки України на період до 2005 року : Розпорядження КМУ від 25 травня 1998 р. № 345 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakononline.com.ua/documents/show/195302___518642.
24. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
25. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/>.
26. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>.
27. Сухорукова А.І. Система економічної безпеки держави / А.І. Сухорукова // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при РНБО України. – Київ : ВД «Стилос», 2010. – 685 с.
28. Тимчасова методика комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України : Наказ Міністерства економіки України від 05.05.2008 № 149 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149665-08#Text>.
29. Третяк В.В. Економічна безпека: сутність та умови формування / В.В. Третяк, Т.М. Гордієнко // Економіка та держава. – 2010. – № 1. – С. 6–8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.in.ua/pdf/1_2010/3.pdf.
30. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analytika/>.
31. Харазішвілі Ю.М. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі : аналіт. доп. / Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь. – К. : НІСД, 2014. – 117 с.
32. Шлемко В.Т. Економічна безпека України : сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – Київ : НІСД, 1997. – 144 с.
33. Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» (грудень 2023) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua/institute/news?pid=7356>.
34. Юрчишин В. Стан економіки та перспективи її відновлення у 2023 р. : аналітична доповідь / В.Юрчишин. – Київ : Центр Разумкова, 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/18/2023-MATRA-I-KVARTAL-8.pdf>.
35. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 [Electronic resource]. – Access mode : <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

References:

1. «Aktualni vyklyky ta zahrozy ekonomichnii bezpetsi ukrainy v umovakh voiennoho stanu», Instytut stratehichnykh doslidzhen, [Online], available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>
2. Bandurka, O.M. (2021), «Ekonomichna bezpeka Ukrainy: vyklyky ta zahrozy», *Ekonomichna bezpeka derzhavy v konteksti natsionalnykh interesiv*, zb. tez dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 23 kvit., KhNUVS, Kharkiv., pp. 16–18.
3. Varnalii, Z.S., Melnyk, P.V., Taranhul, L.L. et al. (2009), *Ekonomichna bezpeka*, navch. posib, Znannia, Kyiv, 647 p.
4. Vinichuk, M.V. and Nakonechna, N.V. (2017), *Ekonomichna bezpeka derzhavy: sotsialno-ekonomichni vymir, navch. posibn*, Liha-Pres, Lviv, 322 p.
5. Verkhovna Rada URSR (1990), *Pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy*, Deklaratsiia vid 16.07.1990 No. 55-XII, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
6. Iermoshenko, M.M. and Horiacheva, K.S. (2010), *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriemstvo*, nauk. monohr, Natsionalna akademiia upravlinnia, Kyiv, 232 p.
7. Zhalilo, Ya.A. (2004), «Do formuvannia katehorialnoho aparatu nauky pro ekonomichnu bezpeku», *Stratehichna panorama*, No. 3, pp. 97–104.
8. Verkhovna Rada Ukrainy (1996), *Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy*, Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 No. 964-IV, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
9. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2021), *Informatsiia shchodo intehralnoho pokaznyka ekonomichnoi bezpeky Ukrainy*, Lyst vid 03.10.2021 No. 3032-05/48176-09, [Online], available at: https://dostup.pravda.com.ua/request/93135/response/341539/attach/3/0.pdf?cookie_passthrough=1
10. Verkhovna Rada Ukrainy (1996), *Konstytutsiia Ukrainy*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Heiets, V. (1999), *Kontseptsii ekonomichnoi bezpeky Ukrainy*, In-t ekon. Prohnozuvannia NAN Ukrainy, Lohos, Kyiv, 56 p.
12. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2007), *Metodyka rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy*, Nakaz vid 02.03.2007 No. 60 (vratyv chynnist), [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text>
13. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy (2015), *Metodychni rekomendatsii shchodo kompleksnoi otsinky obsiahiv neproduktyvnoho vidplyvu (vyvezennia) finansovykh resursiv za mezhi Ukrainy*, Nakaz vid 24.03.2015 p. No. 286, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text>
14. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2009), *Metodychni rekomendatsii shchodo prohnozuvannia naslidkiv ta otsinky vplyvu na stan ekonomichnoi bezpeky derzhavy pryvatyzatsii deiakykh katehori pidpriemstv*, Nakaz vid 29.05.2009 No. 518, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0518665-09#Text>
15. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy (2013), *Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy*, Nakaz vid 29.10.2013 No. 1277, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

16. Moldovan, O.O. (2021), «Formuvannia katehorialnogo aparatu nauky pro ekonomichnu bezpeku: suchasnyi kriz», *Stratehichna panorama*, No. 1–2, pp. 94–105.
17. Moskvina, B.Iu. (2022), «Ekonomichna bezpeka finansovykh instytuttsii v umovakh voiennoho stanu v Ukraini», *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, No. 2 (46), pp. 110–119.
18. Popadynets, N.M. (2016), «Osnovni chynnnyky zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy», *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, zb. nauk. pr., DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy», in: Kravtsiv, V.S. (ed.), Issue 2 (118), pp. 20–23.
19. Pravdyvets, O.M. (2022), «Ekonomichna bezpeka, yak naivyscha funktsiia derzhavy», *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, No. 2 (66), pp. 40–43, [Online], available at: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-40-43>
20. Verkhovna Rada Ukrainy (1997), *Pro Kontseptsiu (osnovy derzhavnoi polityky) natsionalnoi bezpeky Ukrainy*, Postanova vid 16.01.1997 No. 3/97-BP, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80#Text>
21. Ukoopopilka (2008), *Pro Kontseptsiu ekonomichnoi bezpeky spozhychoi kooperatsii Ukrainy*, Postanova vid 12.11.2008, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0007626-08#Text>
22. Verkhovna Rada Ukrainy (2024), «Pro Radu z pytan pidtrymky pidpriemnytstva v umovakh voiennoho stanu», Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 26.01.2024 No. 30/2024, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30/2024#Text>
23. KMU (2014), *Pro sklad robochoi hrupy z rozroblennia proektiv Stratehii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy ta Natsionalnoi prohramy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2005 roku*, Rozporiadzhennia vid 25.05.1998 No. 345, [Online], available at: https://zakononline.com.ua/documents/show/195302___518642
24. Verkhovna Rada Ukrainy (2019), *Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku*, Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 30.09.2019 No. 722/2019, [Online], available at: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
25. Natsionalnyi bank Ukrainy, [Online], available at: <https://bank.gov.ua/>
26. Verkhovna Rada Ukrainy (2021), *Stratehiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku*, Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 11.08.2021 No. 347/2021, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>
27. Sukhorukova, A.I. (2010), *Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy*, Nats. in-t probl. mizhnar. bezpeky pry RNBO Ukrainy, VD «Stylos», Kyiv, 685 p.
28. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy (2008), *Tymchasova metodyka kompleksnoi otsinky obsiahiv neproduktyvnoho vidplyvu (vyvezennia) finansovykh resursiv za mezhi Ukrainy*, Nakaz vid 05.05.2008 No. 149, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149665-08#Text>
29. Tretiak, V.V. and Hordiienko, T.M. (2010), «Ekonomichna bezpeka: sutnist ta umovy formuvannia», *Ekonomika ta derzhava*, No. 1, pp. 6–8, [Online], available at: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2010/3.pdf
30. «Ukrainskyi biznes pid chas viiny: realna analytika ta perspektyvy na maibutnie u 2024 rotsi», [Online], available at: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-viiny-analytika/>
31. Kharazhshvili, Yu.M. and Dron, Ye.V. (2014), *Prohnozuvannia indyktoriv, porohovykh znachen ta rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy u serednostrokovii perspektyvi*, analit. dop., NISD, Kyiv, 117 p.
32. Shlemko, V.T. and Binko, I.F. (1997), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napriamky zabezpechennia*, NISD, Kyiv, 144 p.
33. «Shchomisiahne opytuvannia pidpriemstv «Ukrainskyi biznes pid chas viiny» (2023), [Online], available at: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7356>
34. Iurchyshyn, V. (2023), *Stan ekonomiky ta perspektyvy yii vidnovlennia u 2023 r.*, analitichna dopovid, Tsentr Razumkova, Kyiv, [Online], available at: <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/18/2023-MATRA-I-KVARTAL-8.pdf>
35. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, [Online], available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Moroz Yu.

A mechanism for ensuring economic security management in the context of dynamic and structural changes in the development of the national economy of Ukraine

Abstract. The study determines that Ukraine's national interests are in the sustainable development of the national economy, integration into the European economic area, the development of equal and mutually beneficial economic cooperation with other states. It is highlighted that an important place in the security sector is occupied by challenges related to Russia's armed aggression. The content of such a category as "economic security" is analysed and existing approaches to its definition are considered. It is proposed that the essence of economic security can be presented as a state of security of self-sufficient development of the country, which guarantees sustainable growth of economic indicators, effective satisfaction of the needs of the population, protection of the interests of the state at the national and international levels through the successful implementation of financial, industrial, foreign economic, investment, innovation and macroeconomic security tasks.

A systematic fragmentary analysis of the main indicators characterising the economic security of Ukraine is carried out. It is noted that the indicators of all the main components of economic security remain low, with high risks of large-scale destabilisation in the development of the economy in the long term. The author suggests factors for improving the level of economic security of Ukraine in the context of Russia's military aggression and the reconstruction of Ukraine in the post-war period.

Keywords: national security; economic security; national economy; changes; economic indicators; investments; exports; imports.
